

# Dateringen av *Hákonar saga Ívarssonar*

## Svar til Theodore M. Andersson

Av Sverre Bagge

Det er gledelig at min artikkel om *Hákon Ivarssons saga* (= HI i det følgende) i *Maal og Minne* 2014 har vakt interesse og reaksjon, og særlig gledelig at Theodore M. Andersson så raskt har kommet med en kommentar. Ved å sende den til meg på forhånd, gir han meg også anledning til å svare i samme nummer.

Andersson argumenterer for at sagaen må være eldre enn *Heimskringla*, fordi beretningen om Håkon Ivarsson her avviker så mye fra *Morkinskinna* at den må ha hatt en annen kilde. Hvis denne kilden var muntlig, blir det vanskelig å forklare at Snorre har foretrukket den for den skriftlige kilden han ellers har brukt, altså *Morkinskinna*. Dermed må vi regne med at den versjonen som samsvarer best med Snorres, altså HI, må ha foreligget skriftlig og blitt brukt av Snorre. Andersson innrømmer at dette er en antagelse og ikke noe definitivt bevis (2015: 61, 68). Samme innrømmelse er jeg selv nødt til å gjøre når jeg argumenterer for den motsatte oppfatning. Ingen av oss kan gjennom en sammenligning av de to tekstene isolert påvise at den ene av dem må være eldre enn den andre. Ser vi derimot tekstene i en større sammenheng, vil jeg fortsatt hevde at det er overveiende sannsynlig at Snorres versjon er eldst. Ett argument for dette er det opplagte at HI utelukkende er bevart i et håndskrift fra siste halvdel av 1400-tallet, og at det ikke finnes spor av denne sagaen før det. Dette er likevel ikke bindende; når så få håndskrifter er bevart, er det ikke umulig at denne sene avskriften kan gjengi en tapt original fra 1200-tallet. Det vil likevel være av interesse med en nærmere språklig undersøkelse av sagaen. Selv om man ikke uten videre kan slutte fra språket i håndskriftet til det i originalen, kan en slik undersøkelse gi visse indisier. I utgaven har Jón Helgason gitt en nøye beskrivelse av rett-

skrivningen i håndskriftet, men uten å trekke noen konklusjoner av dette angående miljø og datering (HI: XLIII–LII). En nærmere drøfting av dette ville være ønskelig.

Andersson bygger sin argumentasjon på en detaljert sammenligning mellom *Morkinskinna*, *Heimskringla* og HI, som klart viser større likhet mellom de to siste enn de to første. Det sier i og for seg ingenting om det kronologiske forholdet mellom tekstene; likheten mellom *Heimskringla* og HI forklares like godt uansett hvilken av tekstene som er eldst. For Andersson er det derimot slående at *Heimskringla*, tilsynelatende uten noen grunn, avviker så mye fra *Morkinskinna* (Andersson 2015: 69–70). En rekke av disse avvikene kan imidlertid forklares som bevisst endring, ikke som manglende kjennskap eller bruk. Som påpekt i min forrige artikkel (Bagge 2014a: 10 f.), fører koblingen av historiene om Håkon Ivarsson og den om Einar Tambarskjelve til en rekke endringer av andre deler av beretningen. Dette gjelder følgende punkter:

- 1 Håkon herjer sammen med Finn Arnesson, men de to velger forskjellig side i slaget mellom Svein og Harald i *Morkinskinna*, mens Finn ikke er nevnt i denne sammenhengen i *Heimskringla* (Andersson pkt. 3–4). I *Heimskringla* er imidlertid Håkon blitt forsonet med Harald og blitt jarl i Norge før slaget ved Nisså, mens han i *Morkinskinna* først dukker opp ved dette slaget. Dessuten har Finns brudd med Harald allerede skjedd, fordi Harald har latt Finns bror Kalv drepe. Følgelig kan Snorre ikke bruke denne versjonen. Derimot har *Heimskringla* faktisk med Håkons og Finns felles herjetokt; det nevnes i forbindelse med at Harald gir Finn i oppdrag å forsone Håkon (*Hkr.* III: 126).
- 2 I pkt. 7 hos Andersson får kong Svein under flukten etter slaget ved Nisså hjelp av Håkon i *Heimskringla*, men ikke i *Morkinskinna*. Her trenger imidlertid Snorre en grunn til at Håkon igjen faller i unåde, mens derimot slaget ved Nisså i *Morkinskinna* blir grunnen til at Harald lover Håkon ekteskap med Ragnhild. Altså passer det at Håkon hjelper Svein i *Heimskringla*, mens det blir umulig i *Morkinskinna*.
- 3 Håkon har i *Heimskringla* ingen planer om vikingferd som Harald råder ham fra, i motsetning til i *Morkinskinna* (Andersson pkt. 8). Disse planene fungerer i *Morkinskinna* som forklaring på at Harald lover Håkon ekteskap med Ragnhild, mens *Heimskringla*

har en alternativ forklaring, nemlig å forsone Håkon etter drapet på Einar.

- 4 Håkon dreper Haralds årmann i *Morkinskinna*, men ikke i *Heimskringla*, mens Sveins tre betingelser for å ta Håkon i sin tjeneste i *Morkinskinna* er utelatt i *Heimskringla* (Andersson pkt. 11–12). Begge deler er logiske ut fra sammenhengen. I *Morkinskinna* markerer drapet på årmannen det endelige bruddet mellom Håkon og Harald, mens Håkon kommer tilbake til Norge i *Heimskringla*. Drapet på en årmann ville vanskeliggjøre dette. Tilsvarende er Svein mer skeptisk til Håkon i *Morkinskinna* fordi han allerede har kjempet mot ham ved Nisså, noe han ikke har i *Heimskringla*.
- 5 Kong Svein lar Håkon midlertidig gå i tjeneste hos kong Steinkil av Sverige i *Morkinskinna*, men ikke i *Heimskringla* (Andersson pkt. 14). Dette kan igjen forklares med vesentlige forskjeller i de to beretningene. I *Heimskringla* faller Håkon i unåde hos kong Svein og vender hjem til Norge, mens han i *Morkinskinna* forblir i hans tjeneste som jarl, men blir “utlånt” i en periode med fred i Danmark. Det samme forholdet forklarer at Håkon blir utnevnt til jarl i Danmark bare i *Morkinskinna*, ikke i *Heimskringla* (Andersson pkt. 13). Her blir han derimot norsk jarl. At *Morkinskinna* på dette punkt samsvarer med tradisjonen, fremgår av en glipp i *Heimskringlas* saga om Magnus Erlingsson, der Håkons danske jarleverdighet nevnes som en parallell til Erling Skakkens (Bagge 2014a: 10). Hele historien om den siste kampen mellom Håkon og Harald er dessuten i *Heimskringla* knyttet til Haralds kamp mot bøndene på Opplandene, og i en slik sammenheng passer “utlånet” til svenskekongen ikke inn.

Åtte av Anderssons nitten punkter kan forklares som resultat av bevisste endringer i *Heimskringla* og kan dermed ikke brukes som argument for manglende bruk av denne teksten. Jeg skal ikke gå nærmere inn på de øvrige elleve. De fleste av dem er detaljer av relativt liten betydning for hovedhandlingen. Når Snorre utelater dem, følger han samme praksis som ellers i bruken av *Morkinskinnas* tekst. Han forkorter kraftig, særlig når det gjelder episoder av liten relevans for det vi kan kalle politisk historie – kongenes konflikter med stormenn eller andre konger. Han nøyer seg som oftest med ett eller noen få eksempler for å karakterisere kongene eller deres motstandere der *Morkinskinna* har flere. Han gjengir

bare én episode fra samkongedømmet mellom Harald og Magnus, der *Morkinskinna* har en hel serie (*Hkr.* III: 103–04; *Msk.* I: 129–71) og likeledes én om motsetningsforholdet mellom Harald og Einar, mens *Morkinskinna* har fire (*Hkr.* III: 123–26; *Msk.* I: 204–16). Jeg kan ikke se noen forskjell mellom Snorres bruk av *Morkinskinnas* versjon av historien om Håkon Ivarsson og sagaen for øvrig, og Andersson har heller ikke påvist noen slik forskjell. Dermed blir det unødvendig å tenke seg at Snorre må ha brukt noen annen tekst enn *Morkinskinna* som grunnlag for sin versjon.

Andersson trekker også inn skaldekvadene og gjør samme iakttagelse som når det gjelder prosaen, betydelig samsvar mellom *Heimskringla* og HI og lite mellom *Morkinskinna* og disse to. Andersson peker på at *Heimskringla* har noen flere kvad enn HI, og finner det mer sannsynlig at antallet er blitt utvidet, enn at det er blitt redusert, noe som blir et argument for at HI er eldst. Kvadene i HI er konsentrert på to steder, Einar Tambarskjelves død og slaget ved Nisså. Ved den første begivenheten er kvadene de samme som i *Heimskringla*. Mellom dem peker Andersson på tre kvad som mangler (nr. 117–19 i *Hkr.*). De to første gjelder drapet på Kalv Arnesson, som er nevnt i det latinske kompendiet, men der sagaen har en lakune. Det siste er to korte linjer i tilknytning til episoden der Harald skaffer seg vann ved hjelp av en orm, en episode som ikke er med i HI, enten det skyldes en lakune eller at den aldri har vært der. I forbindelse med slaget ved Nisså har HI utelatt tre kvad som gjelder forberedelsene til slaget, nr. 124–26 i *Heimskringla*. Dessuten mangler en serie vers om selve slaget, nr. 129–37 i *Heimskringla*, men her har HI en lakune. Jeg har vanskelig for å se at denne beskjedne forskjellen i antall skaldekvad gir grunnlag for slutninger i noen retning. *Heimskringla* gjengir flere skaldekvad enn noen annen saga, selv om *Morkinskinna* også har mange (Fidjestøl 1982: 26 f., 29). Det er derfor neppe nødvendig å tenke seg at økningen av antallet kvad fra *Morkinskinna* til *Heimskringla* skyldes påvirkning fra HI.

Sentralt i min opprinnelige artikkel sto tanken om at koblingen mellom drapet på Einar og historien om Håkon Ivarsson i *Heimskringla* og HI er Snorres konstruksjon. Andersson tenker seg derimot en tradisjon bak dette, en tradisjon som forfatteren av *Morkinskinna* kan ha kjent, men ikke benyttet. Dette står for meg som usannsynlig. Forfatteren av *Morkinskinna* er riktignok ingen stor organisator av sitt stoff, men tatt i betraktning hvor lite tilfredsstillende hans forklaring på konflikten mel-

lom Harald og Håkon er, må han ha hatt et opplagt behov for en bedre. Harald, som ifølge sagatradisjonen skal ha vært en av de klokeste og mest maktsyke kongene på Norges trone, gir helt uten ytre press Håkon løfter som han ikke er villig til å holde, og skaffer seg dermed en farlig fiende. Hadde forfatteren kjent Snorres versjon, er det vanskelig å tenke seg at han ikke ville ha brukt den. Hans kronologi – i den grad vi kan regne med en fast kronologi i denne sagaen – tyder også på at han ikke kjente historien. Sagaene ser vanligvis ut til å plassere drapet på Einar i begynnelsen av Haralds regjeringstid, mens Håkon i *Morkinskinna* først dukker opp under slaget ved Nisså, som ifølge *Fagrskinna* sto i 1062. Siden *Morkinskinna* ikke har noen eksplisitt kronologi, er det likevel begrenset hvor mye vi kan slutte av dette.

Derimot er det svært lite sannsynlig at der er noe tradisjonsgrunnlag for koblingen mellom Håkon og Einar. Drapet på Einar er nevnt allerede hos Theodoricus Monachus (MGH: 51), mens Håkon Ivarsson først dukker opp i *Morkinskinna* og *Fagrskinna*. Det kan gi grunn til å tvile på om han i det hele tatt har eksistert. Siden det finnes genealogiske opplysninger både om ham og hans etterkommere (*Msk.* I: 269; *Orkn.*: 84, 87, 89, 90; *Magnúss saga skemmri*: 311; *Magnúss saga lengri*: 338, 340, 341) og det dessuten er svært lite skriftlig materiale om perioden etter 1030 før *Morkinskinna* og *Fagrskinna*, blir det likevel mest sannsynlig at han har gjort det, selv om det er liten grunn til å feste lit til detaljene i beretningene om ham. Når derimot ingen av disse sagaene kjenner til noe slektskap med Einar Tambarskjelve og noe forsøk på å ta hevn over ham, kan vi være så å si sikre på at denne historien er oppdiktet. Ut fra vanlige prinsipper for historisk kildekritikk har sene tilleggsopplysninger av denne typen liten troverdighet. Jeg har i den opprinnelige artikkelen argumentert for at det er mer sannsynlig at Snorre står bak denne konstruksjonen enn forfatteren av HI (Bagge 2014a: 11–13), og skal ikke gjenta argumentene her.

Det ser ut til at Snorre har gjort noe lignende med andre personer fra Haralds regjeringstid. Både *Ágrip*, *Fagrskinna* og *Morkinskinna* nevner konflikter mellom Harald og Finn Arnason, Olav den helliges nærmeste venn og Haralds svoger. Ifølge *Ágrip* ga Harald Finn store veitsler, men trakk dem senere tilbake, noe som førte til strid mellom de to og at Finn dro til kong Svein i Danmark (*Ágr.*: 38). *Morkinskinna* (*Msk.* I: 216), og *Fagrskinna* (*Fsk.*: 264) nevner bare at han forlot landet og dro til kong Svein. Derimot nevner begge disse sagaene at Finn kjempet mot Harald

ved Nisså og ble tatt til fange, at Harald ville gi ham grid, men at Finn avslo og rettet de groveste fornærmelser mot Harald (*Msk.* I: 242; *Fsk.*: 269). *Morkinskinna* inneholder dessuten en selvmotsigelse på dette punkt. Sagaen forteller først at Finn ble kong Sveins jarl, men deretter at han dro i viking med Håkon Ivarsson, møtte de to flåtene ved Nisså på hjemturen og diskuterte med Håkon hvem de skulle slutte seg til (*Msk.* I: 216, 242). Tilsvarende nevner de fleste sagaene Kalv Arnesson, Finns bror, som en av Olavs tilhengere som sviktet ham til fordel for kong Knut, kjempet mot ham på Stiklestad og senere skiftet side en gang til og hjalp Olavs sønn Magnus til å bli konge. *Morkinskinna*, *Fagrskinna* og *Heimskringla* nevner dessuten at han falt i unåde hos Magnus og måtte forlate landet (*Fsk.*: 212; *Msk.* I: 30–31; *Hkr.* III: 24–25). Med unntak av *Heimskringla* slutter imidlertid omtalen av ham her. I *Heimskringla* kobles han derimot til historien om Håkon Ivarsson. Finns belønning for å hjelpe Harald etter drapet på Einar er at Kalv skal få komme tilbake fra eksil. Det skjer også, men Harald sørger for at han blir drept på et felttog i Danmark (*Hkr.* III: 132–34).

Har Snorre her gjort grundigere studier av tradisjonen enn forjengerne, f.eks. under sitt opphold i Norge 1218–20, eller har han diktet opp disse episodene, på samme måte som koblingen mellom Einar og Håkon? Den siste forklaringen virker avgjort mest sannsynlig. Snorre må ha følt at de tidligere versjonene var ufullstendige, og at det var behov for en forklaring. Hvorfor ga den kloke Harald et løfte som han ikke holdt, og som førte til en helt unødig konflikt med en av landets beste krigere? Snorres versjon gir en rimelig forklaring på dette: Løftet var gitt i en tvangssituasjon, og Harald brøt det så snart faren var over. Snorre gjør noe tilsvarende med historien om Finn. Ingen av opplysningene i de tidligere kildene gir noen rimelig forklaring på Finns hvitglødende hat mot Harald og grove fornærmelser mot ham. Uenighet om veitsler kan umulig forklare en slik oppførsel. Det må være noe mer: Harald må ha drept Finns bror i strid med sine løfter. Bakgrunnen for dette må i sin tur søkes i historien om Håkon Ivarsson. Når Finn hjelper Harald i en desperat situasjon, kan han ikke ha gjort det uten noen belønning. Hva ville det da være rimelig for ham å forlange? Hva annet enn å få broren hjem fra eksil? Og hva ville den listige og hevngjerrige Harald gjøre etter å ha lovet brorens drapsmann å leve i fred i landet? Han ville forøke å kvitte seg med ham. Slik blir Finns grove fornærmelser mot Harald en logisk avslutning på Snorres beretning om drapet på Kalv,

mens de henger i luften i de tidligere kildene. Skal vi våge å trekke slutninger om hvilket tradisjonsgrunnlag, eventuelt faktiske opplysninger, som ligger til grunn for historien om Finn, vil jeg antyde følgende. Man har visst at Finn var venn av Olav den hellige, og at han senere kom i konflikt med Harald. Dialogen mellom ham og Harald er så ekstraordinær at den må bygge på autentisk tradisjon. Derimot har man åpenbart ikke visst hvorfor Finn hatet Harald så intenst, og forsøkt seg med gjetninger. Av disse er åpenbart Snorres den beste og den eneste som duger til å forklare hatet.

Slike konstruksjoner er et gjennomgående trekk hos Snorre. Andersson har selv påvist et eksempel i sin sammenligning mellom Odd Munks og Snorres versjon av Olav Tryggvasons misjonsvirksomhet i Norge (Andersson 1977), og jeg har selv funnet tilsvarende eksempler både i Olav Tryggvasons saga og fremfor alt i sagaen om Olav den hellige (Bagge 2014a: 11 m. henv.). Her har Snorre for det første konstruert en helhetlig kronologi som gir oss illusjonen av å kunne følge Olav nær sagt fra dag til dag, og for det andre skapt et sammenhengende bilde av utviklingen av motstanden mot Olav, der en rekke opprinnelig isolerte episoder inngår i en helhet. Dermed gjennomfører han en klar forskyvning av årsaken til Olavs fall fra Knut den mektiges sølv til en serie konflikter med navngitte stormenn som søker hevn for tidligere krenkelser.

Hvordan skal vi forstå denne formen for historieskrivning hos Snorre? Vi kan peke på at historie i antikken og middelalderen og lenge etter i høyere grad enn i dag var en litterær genre som tillot visse grep som ikke lenger er akseptable for profesjonelle historikere, i første rekke fingerte taler. Dette var imidlertid etablerte konvensjoner som langt fra ga tillatelse til å dikte fritt. At en forfatter tilstreber litterær eleganse, betyr heller ikke at han ikke også har ambisjoner om å fortelle sannheten. Å forklare forskjellen mellom Snorre og moderne historikere med at Snorre "skreiv litteratur" (Myrvoll 2014: 401), er derfor meningsløst – vi skriver alle litteratur. Snorre viser i sine prologer at han er opptatt av å finne pålitelig kunnskap, selv om hans kriterier for dette avviker fra våre. Historikere på Snorres tid aksepterte alt det ikke var noen spesiell grunn til å tvile på, og hadde i det hele tatt vanskelig for å forkaste overleverte opplysninger, mens moderne historikere i prinsippet forkaster alt det ikke er noen spesiell grunn til å tro på. Snorre har betraktet det aller meste av det han har kjent fra sine forgjengere og muntlig tradisjon som sant, men har med betydelig frihet endret, satt sammen og tilføyet

opplysninger for å skape en logisk og sammenhengende beretning. Dermed har Snorres behandling av sine kilder en del til felles med hva moderne historikere gjør. R.G. Collingwood bruker betegnelsen “scissors-and-paste history” om det meste av historieskrivningen før det 19. århundre (Collingwood 1945: 33, 257–60). Det vil si at historikeren kopierer og setter sammen utsagn i kildene etter vurdering av hver enkelt opplysning i stedet for å lage sin egen, helhetlige tolkning av fortiden. Snorre betrakter derimot det overleverte kildematerialet som råmateriale til en sammenhengende rekonstruksjon av fortidige begivenheter. Prinsipielt har Snorre her mer til felles med moderne historikere enn med sine samtidige ifølge Collingwoods definisjon, selv om han hadde helt andre kriterier enn vi for hva som kan aksepteres som troverdige opplysninger.

Snorres “diktning” tjener på denne måten til å gi sammenhengende og logiske forklaringer på begivenhetene. Men selvsagt kan vi ikke akseptere disse forklaringene som sanne, og selvsagt går de langt ut over de rekonstruksjoner av fortiden moderne historikere kan tillate seg. Hvis man i dag likevel prøver noe i denne retning, vil man selvsagt ha en fotnote med redegjørelse for kildematerialet og de nødvendige forbehold om usikkerheten i sitt eget resonnement.

Andersson har revolusjonert sagaforskningen ved å peke på grunnleggende kompositoriske trekk som ikke kan forklares som uttrykk for forfatterindividualitet i moderne forstand, og dermed rehabilitert tanken om muntlig tradisjon som grunnlag for sagaene (særlig Andersson 1967). Denne tanken har fått økt oppslutning i senere tid (Danielsson 2002; Sigurdsson 2004; Andersson 2004), og jeg har selv i flere sammenhenger gitt uttrykk for tilslutning til den (senest Bagge 2014b: 581–90). Muntlig tradisjon er imidlertid ikke lett å gripe, og vi må hele tiden ha for øye at sagaforfatterne langt fra var passive nedskrivere av den, men fylte ut og bearbeidet. Å skille mellom opprinnelig muntlig tradisjon og slik bearbeidelse er ikke enkelt. Hos Snorre finner vi imidlertid et så klart mønster og så mange avvik og tillegg fra tidligere, til dels ganske fyldige tradisjoner at det er vanskelig å unngå den konklusjon at han har hatt et aktivt forhold til sitt grunnlagsmateriale, og at endringer i forhold til forjengerne i hovedsak skyldes hans egne konstruksjoner, ikke tidligere ukjent overlevering. Skal vi derfor velge mellom de to alternative forklaringene, at Snorre bygger på HI, eller at HI bygger på Snorre, peker alle indisier entydig i retning av det siste alternativet. I tillegg kommer,



som tidligere nevnt (Bagge 2014a: 13), at Snorre har bedre grunner for å endre den overleverte beretningen om Håkon Ivarsson enn den anonyme forfatteren av sagaen om ham, i og med at han skal gi en sammenhengende fremstilling av hele Haralds regjeringstid, der konflikten med Einar Tambarskjelve og hans slektning Håkon Ivarsson fungerer som en rød tråd.

## Litteratur

- Ágrip (=Ágr.), i Bjarni Einarsson (utg.): *Ágrip. Fagrskinna*: 3–54, Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag 1985.
- Andersson, Theodore M. 1977. “The Conversion of Norway according to Oddr Snorrason and Snorri Sturluson”, *Medieval Scandinavia* 10: 83–95.
- Andersson, Theodore M. 1967. *The Icelandic Family Saga*, Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Andersson, Theodore M. 2004. “Five Saga Books for a New Century”, *Journal of English and Germanic Philology* 103: 139–55.
- Andersson, Theodore M. “Hákonar saga Ívarssonar Once Again”, *Maal og Minne* 2015. 1: 61–77
- Bagge, Sverre. 2014a. “Hákonar saga Ívarssonar – en kompilasjon fra senmiddelalderen”, *Maal og Minne* 2014. 2: 1–17.
- Bagge, Sverre. 2014b. “När sägen och dikt sopats bort ...’ Den weibullske kildekritikk etter 100 år”, *Historisk tidsskrift* 93: 565–95.
- Collingwood, R.G. *The Idea of History* (Oxford: Oxford University Press: 1961 (orig. 1946).
- Danielsson, Tommy. 2002. *Sagorna om Norges kungar. Från Magnús góði till Magnús Erlingsson*, Hedemora: Gidlunds förlag, 2002.
- Fagrskinna (=Fsk.), i Bjarni Einarsson (utg.). *Ágrip. Fagrskinna*: 57–373. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1985.
- Fidjestøl, Bjarne. 1982. *Det norrøne fyrstediktet*. Bergen: Alvheim og Eide.
- Heimskringla (=Hkr.), utg. Bjarni Aðalbjarnarson, I–III, 3. utg. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 2010.
- Helgason, Jón og Jakob Benediktsson (utg.). 1952. *Hákonar saga Ívarssonar*. København: J. Jørgensen & Co.
- Morkinskinna, (=Msk), I–II, utg. Ármann Jakobsson og Þórður Ingi Guðjónsson. 2011. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 2011.

SVERRE BAGGE

*Monumenta Historica Norvegia*, (=MGH), utg. Gustav Storm, Kristiania, 1880.

Myrvoll, Klaus Johan. 2014. “Bruk og misbruk av skaldekvæde hjå norske historikarar”, *Historisk tidsskrift* 93: 383–406.

*Orkneyinga saga & Magnúss saga*, utg. Finnbogi Guðmundsson. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1965.

Sigurðsson, Gísli. 2004. *The Medieval Icelandic Saga and Oral Tradition. A Discourse on Method*, Cambridge Mass.: Harvard University Press.

Sverre Håkon Bagge  
Moldbakken 13  
5042 Bergen  
sverre.bagge@cms.uib.no